

imenice prelaze u muški rod, pa prema nom. jedn. *periodik* (isp. Pravop. rječn.) nema nikakve sumnje za sibilizirani oblik u dat. množine. Poteškoću će ipak predstavljati pl. t. *parerga* (manja djela nekog pisca) gdje je nesibilizirano *parergima* nekako bliže uhu, ali ne bi bilo nemoguće ni *parerzima*, kako je naprijed pokazano za *megaerg* — *megaerzi*, *megaerzima*. Dvosložna riječ *eho* (jeka) koju Pravop. rječn. donosi u srednjem rodu sa mn. *eha*, praktično ne dolazi u obzir za dat. množine.

IV

Od vlastitih imena bilježim kod dvosložnih bez obzira na broj suglasnika na kraju osnove: *Meka* — *Meki*, *Moka* — *Moki* (i kao opća imenica u nazivu kave). *Nika* (Pobjeda) — *Niki*, odn. *Kirka* — *Kirki*, *Lajka* — *Lajki*, *Uolga* — *Uolgi*. Od trosložnih i višesložnih imenica bilježim iz pravopisne građe sibilizaciju u riječima: *Afrika* — *Africi*, *Atika* — *Atici* (i kao opća imenica: *atika* — nizak zid iznad glavnog karniža), *Hanuka* — *Hanuci* (židovski blagdan), *Korzika* — *Korzici*, *Amerika* — *Americi*, a nemaju sibilizacije: *Andromaha* — *Aandromahi*, *Kartaga* — *Kartagi*, *Kostarika* — *Kostariki*, *Malaga* — *Malagi* (i kao naziv vina: *malaga*), odnosno sa suglasničkim skupom na kraju osnove: *Amazonka* — *Amazonki*, *Kamčatka* — *Kamčatki*. Dubletu bilježim iz Pravop. rječn. u riječi *Euridika* — *Euridici* i *Euridiki* kojoj bi se moglo dodati *Jamajka* — *Jamajci* i *Jamajki* i u nazivu cigare: *portorika* — *portoriki* i *portorici* (od mask. *Portoriko*). Pravopisna pravila navode ovdje kao kriterij »poznatost«, odnosno »manju poznatost« takvih riječi, no čini se da to ipak nije jedino što dolazi u obzir (*Kartaga* je sasvim sigurno poznatiji pojam nego *Hanuka*). Pitanje sibilizacije u vlastitim stranim imenicama nesumnjivo zahtijeva dublje proučavanje, a to je zasad nemoguće, jer nema dovoljno (barem s toga gledišta) obrađene građe.

PROBLEMI PROUČAVANJA JEZIKA I STILA U SUVREMENIH PISACA

Krunoslav Pranjić

Monografijâ koje bi — svejedno na kakav način, samo da je cjelovit i sustavan — obrađivale jezik i stil kojega od suvremenih pisaca — u našoj naučnoj lingvističkoj literaturi još nema.

Pojedinačne analize, rađene oko pojedinačnih problema, pa nadalje — marginalne napomene ili tek usputni nagovještaji o jeziku ili o stilu u pokojoj književnoj kritici ili eseju — samo su dobar početak i dobrodošli poticaji.

A naučni radovi kojima je predmetom bila obrada jezika (ili obrada stila) u određena pisca — redom su takvi da pripadaju jezičnoj historiji. Metodološki je postupak u tim radnjama bio ovaj: uspoređivanje jezičnih osobina (pretežno fonetskih i morfoloških, a tek tu i tamo sintaktičkih) sa stanjem u suvremenom književnom jeziku, i to deskriptivna usporedba prema gramatičkoj normi književnoga (što će reći standardnoga) jezika.

U začetku posla oko proučavanja jezika i stila u suvremenih pisaca, koliko želimo biti egzaktni, mislim, metodološki je posve ispravno determinirati barem uvjetno čistotu termina i pojmova kojima operiramo; tako bi ponajprije valjalo odrediti šta u svome predmetu proučavanja razumijevamo pod pojmom jezik, šta pod terminom stil; i dalje: fiksirati — koje to pisce možemo svrstati među suvremene — i napokon, kojom ćemo se metodom služiti u analizi problema što niču oko predmeta našega proučavanja.

Pa kad smo već na tome da razlikujemo dvoje: *JEZIK* i *STIL*, posve bismo sažeto rekli da pod pojmom *JEZIK* razumijevamo *ukupnost izražaja sredstava kojima raspoložemo kad oblikujemo jedan iskaz*, a pod terminom stil razumijevamo *aspekt i kvalitet toga iskaza* koji rezultiraju iz izbora među izražajnim sredstvima, aspekt i kvalitet koji su determinirani govornikovim ili piščevim intencijama.

A odgovor na pitanje — kojega pisca možemo svrstati među suvremene? Vremenski datirati među da sa stajališta proučavanja jezika i stila određuje koji bi pisac išao u jezičnu dijahroniju, a koji opet u jezičnu sinhroniju — bilo bi, čini mi se, vrlo neprecizno; neprecizno i sporno po izbor pisaca koji bi ulazili ili ne ulazili u jednu od dviju kategorija. Ovakva bi međa bila isuviše kruta; ona bi se, eto i opet mi se tako čini, mnogo elastičnije i kudikamo dinamičnije mogla odrediti jedino relativno, i to u opreci: u opreci prema onome kriteriju po kojemu proučavanje jezika i stila kojeg pisca pripada u jezičnu historiju; a taj kriterij već smo posredno spomenuli kad smo govorili o metodološkom postupku u znanstvenim radovima kojima je predmetom bila obrada *JEZIKA* (ili stila) u određena pisca: tako bismo onda, prema već rečenoj opreci, mogli kazati da suvremenim možemo smatrati onoga pisca koji u svom jeziku nema fonetskih, morfoloških ili sintaktičkih crta koje ga odvajaju od suvremenoga, standardnog jezika, osim onih koje mu služe u stilske i stilističke svrhe. Ovime bi, uzmimo i dopustimo, bio omeđen predmet našeg proučavanja.

A metode? Najobuhvatniji i najpotpuniji način u proučavanju kompleksa problema što ih donosi jezik i stil pojedinoga pisca — jeste *STILISTIKI*.

(Svršit će se.)

ČESTO PUTA ILI ČESTO?

Dobar i ozbiljan pisac trudi se da mu jezik bude što ljepši i što jezgrovitiji. Zato on uporno dotjeruje svoju rečenicu, izbacuje loše riječi i izraze, a sve suvišnosti i ponavljanja, ako već nemaju nikakvog stilskog značenja, nastoji da izbjegne.

Na žalost, mnogi naši mladi (pa i stariji) pisci ne čine tako. Oni se prema jeziku odnose nemarno kao da to nije sredstvo njihova umjetničkog izražavanja i kao da je jezik samo stvar »dosadnih gramatičara«. Tako mi je nedavno jedan mladi pisac donio svoju novu pripovijetku da je pročitam i dam svoje mišljenje. Kad sam tu pripovijetku pročitao, rekao sam autoru da mi se njegova ideja neobično sviđa, ali da mu je stil vrlo loš. Ukazao sam mu na mnoge nedostatke, pa sam između ostalog rekao, da bi mjesto »često puta« — kako kod njega stoji — trebalo pisati samo »često«, jer je to kraće i — čini mi se — ljepše. S ovom primjedbom pisac nije nikako htio da se složi. Njemu izgleda da »često puta« i »često« ne znače isto, pa se prema tome ta dva izraza ne mogu ni zamjenjivati. Da li on u tome ima pravo?

U Broz-Ivekovićevu »Rječniku« stoji da *često* kao adverb znači häufig, crebro (isto je i kod Vuka), pa se navode primjeri: »Kad ko dođe u čiju kuću gdje odavno nije bio, a valjalo bi da *češće* dolazi. Posl. 51. Riječi koje se *često* govore. Pis. 34. Piše se *često* i bez prezimena D. Rj. 1,71.« (V. I dio, str. 157a). Dalje se ističe da taj prilog »može imati pred sobom riječcu po, kao podobro, poveliko, pobolje, ponajviše, ziemlich, Rj. 510a. Šljivovica, koju bi on prevodeći knjigu *po često* pripijao Sovj. 80.« (Ibid.) Nigdje se ne spominje da uz *često* može stajati *puta*.

U Akademijinu »Rječniku« međutim takvi se primjeri navode. U 1. tomu toga rječnika na str. 951a piše:

» — i često i češće može imati uza se riječi krat i put, a tada je kao mnogo i

više, a s tim riječima kao mnogo puta i više puta, a to je isto što i često i češće bez tih riječi: Vas taj put mučavši često krat uzdiše. P. Hektorović 27 . . . koji češće krat ispovidajut se. Š. Budinić, ispr. 34 . . . Često puta prevari se čovjek. V. Vrčević, igre 9 . . . Đavlu češće puta volimo. E. Pavić, ogled.«

Prema ovome što piše u Ak. Rj. naš mladi pisac nema pravo, jer je »često puta isto što i mnogo puta i više puta«, a to je opet isto što i često i češće »bez tih riječi«. Znači: često puta = mnogo puta, odnosno više puta. mnogo (ili više) puta = često. Iz toga slijedi logički zaključak: *često puta isto je što i često*.

Tako smo eto dobili odgovor na postavljeno pitanje. Budući da postoje ozbiljni naučni dokazi, koji potječu od Đure Daničića, o tome ne bi trebalo više raspravljati. Moj oponent morao bi da prizna kako između ta dva izraza nema razlike, te da mjesto »često puta« stavi samo »često«.

Pa ipak, istine radi, razmotrimo malo Daničićovo objašnjenje!

Da ne ponavljam još jedanput sve ono što je u Ak. Rj. o tome napisano (vidi naprijed!), uzet ću samo jedan dio Daničićeve tvrdnje. On naime smatra da »mного puta« znači isto što i »često«. U prvi mah čini nam se da je to tačno. Oni koji bez mnogo kritičnosti prihvataju autoritativna mišljenja pokušat će to i da brane. Reći će: »često« i »mного puta« znače isto, jer tako stoji u Daničića. Poslužit će se i ovakvim dokazom: Čovjek može otići u kino jedanput, dvaput, triput, pet puta, pedeset puta, stotinu puta i — da ne brojimo dalje — mnogo puta, a to znači *često*.

Ovaj dokaz, ma kako izgledao uvjerljiv, nije dobar. Ako je netko mnogo puta bio u kinu, to još ne znači da je išao i *često*. Ja sam, na primjer, mnogo puta bio u Gornjem Šeheru (više Banje Luke), pa ipak ne mogu reći da sam tamo išao često, jer u mjesec dana odem jednom ili nijednom.

U čemu je zagonetka?